

A THURZÓ CSALÁD SEMPTEI ÉS AUGSBURGI KÖNYVTÁRAI

István MONOK

A Thurzók talán a legfontosabb család,¹ amely kapcsot jelentett a lengyel, az osztrák, a magyar főrangúak és a korai újkor legbefolyásosabb bankár-dinasztiája, a Fugger között. Könyvtáraik sorsa is szerteágazó vonalat követ, így egy kicsit nagyobb hangsúlyt fektetünk a genealógiai összefüggések elmondására. A születési és halálozási dátumokhoz ez esetben odaírjuk az ismert helyet is, hogy lássuk, a család az egész régiót belakta. Ebből a történetből kitűnik, hogy nem csupán a születési arisztokrácia tagjai nősültek családon belül, ha a vagyonmegtartás érdeke ezt kívánta, hanem a születőben lévő fináncnemesség is. Az út ugyanígy nyitott volt a főpapi stallumok felé, és – mint látjuk – vissza is.

A család a XV. század közepén élt Thurzó Györgynek köszönheti felemelkedését. Az ő fia volt II. János (Jan) (Lőcse, 1437 – Nagybánya, 1508) körmöci kamaragróf. Két felesége közül az első lengyel, Urszula Bem, a második, Barbara Beck német volt. Számos gyermeke közül kiemelnék *ötöt*. III. János (Jan) (1466 – Boroszló, 1520), a későbbi boroszlói püspök (1506 – 1520), testvére Szaniszló (Stanislaw) (1471 – Olmütz, 1540), olmützi püspök (1498 – 1540) lett. A két püspök a közép-európai humanista udvarok történetébe építkezéseikkel, mecenatúrájukkal írta be nevét.² Thurzó II. János (Jan) *harmadik*, számunkra fontos

¹ A szlovák és a magyar történetírás közösen értékelte ezt a szerepet egy konferencián: *Thurzovci a ich historický význam. – A Thurzók történelmi szerepe*. Nemzetközi konferencia, Árva–Árvaváralja, 2009. október 12–14. A konferencia előadásainak anyaga várhatóan 2011-ben megjelenik. PÁLFFY Géza előzetesen a rendelkezésemre bocsátotta a szövegeket, köszönöm neki. Az ő tanulmánya magyarul megjelent: A Thurzó család a Magyar Királyság arisztokráciájában. Egy különleges família Magyarországon. In *Történelmi Szemle*, LIII (2011), s. 63-84.

² Csak néhány alapvető munkára hivatkozom: HLODIL, Ivo, PETRŮ, Eduard. Stanislas Thurzo a jeho vtaħ k renesanci počatkem 16. století. In UŐK. *Humanismus a raná renesance na Morave*. Praha : Akademia, 1992. ISBN 80-200-0385-1, s. 129-149. (de az egész kötetben sok szempontból szó van Thurzóról); WÖRSTER, Peter. *Humanismus in Olmütz. Landesbeschreibung, Stadtlob und Geschichtsschreibung in der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts*. Marburg, 1994, Elwert. (Kultur- und geistesgeschichtliche Ostmitteleuropa-Studien, Bd. 5.); GROMADZKI, Jan. Knižní malba na Slezsku v období 1400 – 1550. In *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400 – 1500. IV. Opava*. Ed. Kaliopi Chamonikola. Brno : Brno Moravská galerie v Brně ; Muzeum umění Olomouc, 1999. ISBN 80-7027-096-9, s. 177-200; KOUŘIL, Miloš. K církevním dějinám Moravy v letech 1400 – 1550. – HLODIL, Ivo. K výtvarné kultuře Moravy a Slezska od gotiky k renesanci 1400–1500. In *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400 – 1500. I. Úvodní svazek*. Eds. Ivo Hlobil, Marek Perůtra. Olomouc : Muzeum umění Olomouc ; Arcidiecézní Muzeum, 2002. ISBN 80-85227-33-9, s. 73-78, s. 88-110; LAMBRECHT, Karen. Die Funktionen der bischöflichen Zentren Breslau und Olmütz im Zeitalter des Humanismus. In *Kulturgeschichte Schlesiens in der frühen Neuzeit*. Hrsg. von Klaus Garber. Bd. I. Tübingen : Niemeyer, 2005. ISBN 3-484-36611-7, s. 49-68.

gyermeke Jerzy III. Thurzó volt (Krakkó, 1467 – Augsburg, 1521), krakkói udvarnagy, körmöci kamaragróf. Ő az első, aki a Fugger családból házasodott. Előbb Anna Fuggert 1481 – 1535) vette el, akitől gyermektelensége miatt(?) elvált, és ezután annak testvérével, Katharinával lépett oltár elé.³

Az ő fiuk Thurzó II. Kristóf († 1540 k.), akinek Erdődy Zsuzsával való házasságából született II. Szaniszló (Augsburg, 1531 k. – Augsburg, 1586), akinek *augsburgi könyvtára* összeírása is ránk maradt. Az ő testvére Thurzó II. Elek (1540 k. – Lőcse, 1594), szepesi főispán, aki Bajmócon kötött házasságot (1569) Zrínyi Borbálával, és házasságukból az a Thurzó III. Kristóf (1583–Lőcse, 1614) született, akinek *szepesvári könyvtáráról* vannak adatok, de sajnos katalógusa nem maradt fenn. Ez a Kristóf Szepes és Sáros vármegye főispánja volt (1603 – 1614), az Aranygyapjas-rend lovagja.

Thurzó II. János *negyedik* fia Thurzó Elek (1490 k.–Lőcse, 1543), számos tisztsége mellett a legfontosabb, hogy Magyarország nádora volt, amikor a törökök elfoglalták Budát (1532 – 1543). A humanista kapcsolatairól híres főúr a bécsi egyetemen tanító tudósokkal, Erasmusszal, és Aldus Manutiusszal is kapcsolatot talált.⁴ *Semptei könyvtáráról* szórványadatok tájékoztatnak.⁵ Ötödikként II. János gyermekei közül leányát Katalint († Augsburg, 1535) idézzük azért, mert férje Raymund Fugger (1489 – 1535) volt, vagyis anyjának rokona.

Thurzó II. János testvére volt Teofil (1457 k. – 1503 k.), akinek Kassai Magyar Borbálával való házasságából való Thurzó VI. János († 1530 k.) és Abaffy Anna gyermeke a számunkra ismét érdekes Thurzó I. Ferenc (1512 – 1576), akit apostatának hívnak, hiszen nyitrai püspök volt (1534 – 1557), majd két házasságából számos gyermeke született. Második felesége Zrínyi Katalin (1548 – 1585) volt. Legkiemelkedőbb pályát fiuk, Thurzó V. György (Lietava, 1567 – Biccse, 1616) futotta be. Árva vármegye főispánja (1585 – 1616), 1606-ban gróf, 1609-től haláláig Magyarország nádora. *Biccsei könyvtárának* katalógusát is ismerjük. Első házasságát Forgách Zsófiával kötötte, második felesége Czobor Erzsébet lett és tőle született Imre fia (Biccse, 1589 – Nikolsburg, 1621), árvai főispán (1616-tól), a wittenbergi egyetem rektora (1616 – 1618).

³ A genealógiai szakirodalomban e ponton sok a bizonytalanság.

⁴ TRENCSENYI-WALDAPFEL, Imre. *Erasmus és magyar barátai*. Budapest : Officina Kiadó, 1941. Ugyanez, In Uő. *Humanizmus és nemzeti irodalom*. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1966, s. 50-132; KLIMES, Péter. *Bécs és a magyar humanizmus*. Budapest 1934. (Palaestra calasanciana, 5).

⁵ Vő. ERDÉLYI, Gabriella. Egy kivételes karrier Mohács előtti kezdetei: Bethlenfalvi Thurzó Elek. In *R. Várkonyi Ágnes emlékkönyv születésének 70. évfordulója ünnepére*. Szerk. Péter Tusor. Budapest : ELTE BTK. 1998, s. 118-132, Uő előadást tartott Elekről az árvai konferencián is: *Thurzovci a ich historický význam. – A Thurzók történelmi szerepe*. Nemzetközi konferencia, Árva-Árvaváralja, 2009. október 12–14. (az anyag kiadása előkészületben.)

A Thurzók házassági kapcsolati hálójának része volt az említetteken kívül a Draskovich, a Perényi, az Amade, az Illésházy, a Jakusith, a Nyáry, a Balassa, az Esterházy család, hogy csak a legjelentősebbeket említsem. Művelődéstörténeti,⁶ ezen belül könyvtártörténeti szerepük jelentőségének megismerését átfogó tanulmányok is segítik.⁷

A *semptei könyvtárról* sajnos csak említésekől tudunk. Egy 1533-ból származó adat szerint Báthori András valamiféle könyveket helyezett letétbe Thurzó Elek ottani könyvtárában.⁸ Ismerve a környező országok humanista központjaiban játszott szerepét (Krakkó, Prága, Boroszló, Olmütz, Bécs, Velence), könnyen elképzelhető, hogy azok a humanista munkák, amelyek családja valamelyik tagjának ajánlva jelentek meg, az ő gyűjteményében is megvoltak. A *semptei könyvtárat* feltehetően a halála után is gyarapították, mert a Pázmány Péter által 1635-ben alapított nagyszombati egyetem könyvtára számára ezt is megszerezték (tartalma eretnek volta ellenére is). 1636-ban jegyezte fel a nagyszombati jezsuita kollégium diáriuma: *12. Novembris... Ibidem fuit et eminentissimus Dominus Cardinalis (sc. Pázmány) cum illustrissimo Comite Georgio Erdődi. Ibidem eminentissimus donavit nostrae bibliothecae libros haereticos, qui sunt Semptaviae in bibliotheca Thurzoniana.*⁹ A könyveket végül nem tudták elhelyezni, az érsekség Telegdi Miklós-féle házába rakták ideiglenesen (Pázmány halála előtt közvetlenül). 1637-ben: *7. Martii... Haereticam bibliothecam mille et amplius florenorum a Bibliotheca Thurzoniana hodie impetravi ab eminentissimo, qui dedit licentiam auferendi et cum locus in collegio non esset, posui ad domum nostram Telegdianam... Libri autem supradicti fuerunt 831.*¹⁰ Vagyis a *semptei könyvtár* ekkor legalább 831 kötetet számlált, hiszen nem tudjuk, hogy az egész állomány Nagyszombatba került-e. A könyvanyag összetételéről így semmit sem tudunk, azon túl, hogy a jezsuiták per *eretnek könyvek* beszélnek róluk. Biztosan nem csupán Thurzó

⁶ BATHELT, Kurt. *Die Familie Thurzo in Kunst und Kultur Ostmitteleuropas (1450 – 1640)*. Deutsche Monatshefte. Zeitschrift für Geschichte und Gegenwart des Ostdeutschums. 1940/3–4, s. 115-127.; lásd még SAKTOROVÁ, Helena. *Thurzovské tlače v Jagelovskej knižnici*. In *Knižnica*, 2005, roč. 6, č. 7, s. 34-36.

⁷ A Thurzók könyves műveltségéről összefoglalóan: SAKTOROVÁ, Helena. *Turzovské knižnice. Osobné knižné zbierky a knihy dedikované členom rodu Turzovcov*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2009. 224 s. ISBN 978-80-89301-54-6. Miután ebben minden tétel részletes leírása megtalálható, eltekintek attól, hogy valamennyi említett korabeli mű leírását megadjam, terhelve, túlterhelve ezzel a jegyzeteket.

⁸ ADATTÁR 11. 34. A könyvtárról említést tesz: GULYÁS, Pál. *A könyv sorsa Magyarországon*. III. kötet. Budapest 1961, OSZK. 177.

⁹ ADATTÁR 11. 210. Thurzó III. Kristóf felesége Erdődy Zsuzsa († 1633) volt, de lehet, hogy a két bejegyzés résznek nincs köze egymáshoz. A Thurzó család ekkor már fiágon kihalt.

¹⁰ ADATTÁR 11. 211. Furcsamód erről nem találok semmit FARKAS Gábor monográfiájában *A nagyszombati egyetem könyvtára az alapításkor*. Szeged : Scriptum, 2001. LXIV, 258 s. ISBN 963-8335-77-7. (A Kárpát-medence koraújkorai könyvtárai – Bibliotheken im Karpatenbecken der frühen Neuzeit, III. – Fejezetek az Eötvös Lóránd Tudományegyetem történetéből, 23).

Elek nádor könyveiről van szó, és ne feledjük, Semptén (számukra) *eretnek* nyomda is működött Bornemisza Péter jóvoltából.¹¹

A Thurzók *augsburgi házának könyvtáráról* már jegyzék is fennmaradt, amelyet Thurzó II. Szaniszló (1531 – 1586) halálakor írtak össze.¹² A könyvanyag eddigi értékelései általában megelégedtek annyival, hogy *humanista* könyvtár, és kérdéses, hogy mennyiben a magyarországi könyvtártörténet része. Lehet persze, hogy Thurzó Szaniszló élete végén vonult vissza augsburgi házába, és magával vitt itteni könyvei közül valamennyit, de az is lehet, hogy a könyvek közül egyik sem került az országba. Thurzó olvasottságát azért mutatja az összeírásban szereplő 111 kötet. Mit jelent ez a humanista jelleg? Először is feltűnő, hogy 35 tétel antik görög és latin szerző kiadása, hangsúlyosan is a historikusok. De persze ott vannak a nagyobb költők is. A filozófusokat csak Seneca képviseli. A görög kiadásokról el kell mondani, hogy csaknem valamennyi ismert történetíró munkája ott volt a polcokon (Polybius, Xenophon, Diodorus Siculus, Appianus Alexandrinus, Herodianus, Herodotus, Dictys Cretensis, Plutarchus, Theophrastus). Caesar, Tacitus, Livius, Sallustius, Justinus és Curtius is persze, de a római irodalom igazán a szépirodalmi oldalával képviseli magát (míg görög szépirodalmi emlék nincsen). A történeti arculat a közel kortárs műveknél is fennmarad. Johann Carion krónikája már a protestáns Thurzóra utal, majd Johannes Sleidanus kortörténete, Alexander Gwagnin Lengyelország-leírása, Philippe Galle modern, frissen megjelent Belgium-története. Magyarországról Zsámboky Bonfini-kiadása, egy *Tripartitum* és két kézíratos országgyűlési határozati gyűjteménye volt Thurzónak. A törökökről a számtalan kiadást megélt, európai *bestseller* Bartolomej Georgijević *De Turcarum moribus epitomej*át olvasta, és kiegészítette ezt Johann Böhme ugyancsak közismert munkája, a *Mores et ritus omnium gentium*. Jogi könyv magyarokon kívül kettő említették, egy *Institutiones Juris* (Justinianus) és Conradus Lagus népszerű, sok kiadásban ismert *Methodus Jurisa*.

Ptolemaeus kozmográfiai alapl műve mellett megvolt neki Sebastian Münsteré is (bár ez inkább világtörténeti látomás), hozzá egy nagyon modern Abraham Ortelius-atlasz, a *Theatrum orbis terrarum*.

Láthatóan kedvelte Erasmust, hiszen az *Adagia*, az *Apophtegmata*, a *Colloquia*, az *Encomium moriae*, és az Újszövetség kiadása is szerepel az összeírásban. Az, hogy az antik szerzők kiadásai közt mennyi Erasmusé, a jegyzék leírása miatt nem mondható meg

¹¹ ECSEDY 1999, s. 66-69.

¹² IVÁNYI, Béla. *Egy magyar főúr könyvtára a XVI. században*. MKsz, 1909, s. 94-95, ugyanez: ADATTÁR 11, s. 489-490; a könyvtárat röviden elemzi: GULYÁS, Pál. *A könyv sorsa Magyarországon*. III. kötet. Budapest 1961, OSZK. 221.

(általában ennyi: Cicero, Lucanus stb). Emellett tudjuk, hogy Erasmus imádságai, illetve az ezzel kapcsolatos munkái is olvasmányai között szerepeltek. Ezek a kis művek nem igazán voltak ismertek Magyarországon.

Külön figyelmet érdemelnek tehát vallásos olvasmányai. Nagyon kevés van, de azok zsolnátkiadások (Eobanus Hessus és egy görög kiadás), másrészt az imádságirodalom nagyon figyelemreméltó darabjai. Szándékosan nem ájtatos irodalmat említek, hiszen ezek a munkák inkább az erasmianus értelemben vett *philosophia christiana* felkészültségét igénylő vallásos elmélyülések. Rögtön az első *Precationes ad imitationem Psalterii*¹³ nagyon érdekes darab. A szerzője (amely sok kiadás címlapján nem jelent meg) Wolfgang Capito, erasmianus reformátor Felső-Németországban, a *Confessio Tetrapolitana* egyik kidolgozója (1530: Strasbourg, Lindau, Memmingen, Konstanz), Erasmus több művét ő fordította németre.¹⁴ A *Dominicae praecationis explanatio*¹⁵ megintcsak nem független Erasmustól. A németalföldi humanista a lyoni Sébastien Gryphe kiadványainak 10%-át teszi ki. Esetenként a szerző megjelölése nélkül is publikált *imitatio* jellegű munkákat.¹⁶ A *Praecationes Erasmi Roterodami*-tétel az előzőre nézve is árulkodó volt a kiadás azonosításakor, hiszen ez is Gryphiusnál jelent meg.¹⁷ Végül Otto Brunfels *Praecationes Bibliae SS. Patrum*¹⁸ munkája, amelyben ismét két kisebb Erasmus-írás szerepel kiegészítésként. Az egész könyvanyag arculatát tekintve komolyan kell gondolnunk, hogy Thurzó Szaniszló lutheránus lelkesége alapos erasmianus alapokkal bírt. A történelmi olvasmányait a wittenbergi történelmi szemlélet uralja (Carion, Melanchthon), hallatlanul mély ismeretű ókori világtörténelmi anyaggal.

Úgy tűnik azonban, hogy a szépirodalmi olvasmányokban is örömet lelt. A magyaron, a szlovákon, a latinon, a görögön és a németen kívül tudott olaszul is. Szépirodalmi ízlése nagyon korszerűnek mondható. Olaszul olvasta Petrarcat, Ludovico

¹³ CAPITO, Wolfgang. *Praecationes Christianae ad imitationem Psalmorum compositae*. Qvibvs egregiae quaedam et pia accesserunt, pro formandis tum conscientijs, tum moribus electorum. Ad Haec, Praecatio contra Turcam nominis Christiani haereditarium hostem. Tiguri [hamis nyomdanévvel jelent meg: Lyon, Michel Dubois (Sylvius)], 1556.

¹⁴ Kiindulópontként el lehet indulni a Capito Társaság honlapjáról: <<http://www.capito.com/en/history;works-of-capito.htm>> [cit. 2010 szeptember 9.]

¹⁵ *Dominicae praecationis pia admodum et erudita explanatio*. Lugduni, 1533, Sébastianus Gryphius.

¹⁶ Vö.: KEMP, William. *De Laurent Hyllaire et Jacques Moderne à Sébastien Gryphe: Érasme à Lyon pendant les années 1520*. In *Quid novi? Sébastien Gryphe à l'occasion du 450e anniversaire de sa mort*. Actes du Colloque 23 au 25 novembre 2006, Lyon–Villeurbanne. Sous la dir. de Raphaële Mouren. Lyon : Press de l'ENSSIB, 2008. ISBN 978-2-9102-2768-5, s. 155-179.

¹⁷ *Praecationes aliquot Erasmi Roterodami, quibus accessit, simplex modus orandi*. Lugduni, 1546, Sebastianus Gryphius.

¹⁸ BRUNFELS, Otto. *Praecationes biblicae sanctorum patrum, illustriumque virorum et mulierum utriusque Testamenti. Accesserunt nouissime huic aeditioni, in orationem dominicam praecationes per D. ERASMUM. Item pia meditationes in passionem dominicam, Cornelio CROCO autore, cum multis alijs quorum catalogum proxima pagella recenset. Praecatio D. Erasmi, ad Iesum Dei uirginisque filium*. Antverpiae, 1531, Antonius Dumaenius, Martin de Keyser.

Ariosto *Orlando furiosóját*, Feliciano de Silva spanyol *Amadis* regényének Mambrino Roseo általi fordítását. Volt egy olasz jogi könyve is, amelyet azonban nem sikerült megfejteni, hogy mi lehet tulajdonképpen (*Gli Costam le legge et vsanze de legonti*).

Berlász Jenő két tanulmányában is említi, hogy Thurzó III. Kristóf *szepesvári könyvtárának* darabjait összeírták.¹⁹ Az összeírás célját nem mondja meg, és az általa hivatkozott irat 1607-ből való, *Inventatio rerum bellicarum...* Ebben azonban mindössze ennyi áll a könyvekről: *Libros quoque varios in una Ladula praeduxit et simul cum ipsa Ladula dicto Domino Stanislao Thurzo, idemque ad se recepit.*²⁰ Az említett rokon, Thurzó III. Szaniszló (1576 – 1625), a későbbi (1622) nádor volt, és nem tudjuk, hogy konkrétan milyen művek voltak az összeírásban.

Sokkal szerencsésebbek vagyunk azonban Thurzó György nádor *biccsei gyűjteményével*,²¹ hiszen a kastély átalakításakor²² a könyveket rendezték, katalógus készült róluk, és a könyvtár új bútorzatot kapott.²³ De ezt a történetet Helena Saktorová jóvoltából már részletesen ismerjük.²⁴

¹⁹ BERLÁSZ, Jenő. *Die Entstehung der ungarischen Bibliothekskultur im 16–17. Jahrhundert*. MKsz, 1974, s. 22. (20. jegyzet); majd ugyanez magyarul: *Könyvtári kultúránk kibontakozása a 16–17. században*. Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1973. Budapest, 1976. 210 s.

²⁰ ADATTÁR 11. 530. Ugyanez a Thurzó Szaniszló ismert Pálházi Göncz Miklós szeredi lutheránus lelkész patrónusaként. Pálházi Göncz a wittenbergi nyomdász, Georg Rhaw egy munkáját fordította magyarra és adta ki Keresztúron a Nádasdyak által patronált Farkas Imre sajtóján (RMNy 1090).

²¹ A katalógus létét említi THALLÓCZY, Lajos. *Öreg Apafi Mihály könyvtára*. MKsz, 1881. 122 s.; IVÁNYI Béla elkezdte átírni, de munkája félbe maradt, csak hagyatékának sajtó alá rendezésekor fejeztük be az eredeti dokumentum alapján. Kiadása: ADATTÁR 11, s. 505-529. Közben a könyvtár szlovák kutatója, Helena SAKTOROVÁ is elkezdte publikációs sorozatát: *Knižnica palatína Juraja Turzu*. In *Kniha `81*. Martin : Matica slovenská, 1982, s. 73-82. Tőle egy modern összefoglalás is várható, ám eddig is több tanulmányban jellemezte a könyvanyagot. SAKTOROVÁ, Helena. *Knižnica palatína Juraja Turzu*. In *Vlastivedný časopis*, 1981, roč. 30, č. 1, s. 42-43; UŐ. *Knižnica palatína Juraja Turzu*. In *Zborník Oravského múzea, Dolný Kubín*, 12 (1995), s. 38-45; UŐ. *Knižnica palatína Juraja Turzu*. In *K výzkumu zámeckých, meštánských a církevních knihoven*. Opera Romanica 1. Zost. Jitka Radimská. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Katedra francouzského jazyka. 2000. ISBN 80-7040-473-6, s. 173-183; UŐ. Thurzó György nádor és az Illésházyak családi könyvtára. In *Kék vér, fekete tinta : arisztokrata könyvgyűjtemények 1500 – 1700 : nemzetközi vándorkiállítás : Zagreb, Bratislava, Martin, Budapest, Burg Forchtenstein 2005 ősz - 2007 ősz*. Szerkesztette István Monok. Budapest : Országos Széchényi Könyvtár, 2005. ISBN 963 200 497 3, s. 142-157. (ugyanez szlovákul, horvátul, németül és angolul is megjelent); UŐ. *Juraj Turzo ako podporovateľ vzdelanosti*. In *Město a intelektuálové od středověku do roku 1848*. Sborník statí a rozšířených příspěvků z 25. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve spolupráci s Institutem mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze ve dnech 10. až 12. října 2006 v Clam Gallasově paláci v Praze. Zost. Olga Fejtová, Václav Ledvinka, Jiří Pešek. Documenta Pragensia XXVII. Praha : Scriptorium, 2008. ISBN 978-80-86852-27-0, ISBN 978-80-87271-06-3, s. 699-715; UŐ. *Helvetica in der Bibliothek des Palatins Georg Thurzó*. In *Orbis Helveticorum. Das Schweizer Buch und seine mitteleuropäische Welt*. Hrsg. von Viliam Čičaj, Jan-Andrea Bernhard. Bratislava : HŰ SAV, 2011. ISBN 978-80-970648-2-2, s. 251-256; UŐ. *Prispevok ku genealogii rodiny Turzo*. In *Biografické štúdie*, 32 (2009), s. 175-186. (Thurzó György egy bibliája családtörténeti bejegyzéseinek a közlése.); UŐ. *Knižnica palatína Juraja Turzu. Thurzovci a ich historický význam. – A Thurzók történelmi szerepe*. Nemzetközi konferencia, Árva–Árvaváralja, 2009. október 12–14. (az anyag kiadása előkészületben.)

²² KOČIŠ, Josef. *Bytčiansky zámok*. Martin : Osveta, 1974. 183, [3] s.

²³ A könyvtár rendezését említi KUBINYI, Miklós. *Bethlenfalvi gróf Thurzó Imre*. Budapest, 1988, s. 8; ILA, Bálint. A Thurzó-család levéltára. In *Levéltári Közlemények*, 1932, s. 23; részletesen bemutatta LUDÁNYI,

Bibliográfiai referenciák jegyzéke

Irodalom

- BATHELT, Kurt. *Die Familie Thurzo in Kunst und Kultur Ostmitteleuropas (1450 – 1640)*. Deutsche Monatshefte. Zeitschrift für Geschichte und Gegenwart des Ostdeutschums. 1940/3–4, s. 115–127.
- BERLÁSZ, Jenő. *Die Entstehung der ungarischen Bibliothekskultur im 16–17. Jahrhundert*. MKsz, 1974, s. 22. (20. jegyzet); majd ugyanez magyarul: *Könyvtári kultúránk kibontakozása a 16–17. században*. Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1973. Budapest, 1976. 210 s.
- ECSEDY Judit, V. *A könyvnyomtatás Magyarországon a kézisajtó korában 1473-1800*. Budapest : Balassi Kiadó, 1999, s. 66-69.
- ERDÉLYI, Gabriella. Egy kivételes karrier Mohács előtti kezdetei: Bethlenfalvi Thurzó Elek. In *R. Várkonyi Ágnes emlékkönyv születésének 70. évfordulója ünnepére*. Szerk. Péter Tusor. Budapest : ELTE BTK, 1998, s. 118-132. ERDÉLYI, Gabriella. *Thurzovci a ich historický význam. – A Thurzók történelmi szerepe*. Nemzetközi konferencia, Árva–Árvaváralja, 2009. október 12–14. (az anyag kiadása előkészületben.)
- FARKAS, Gábor. *A nagyszombati egyetem könyvtára az alapításkor*. Szeged : Scriptum, 2001. LXIV, 258 s. ISBN 963-8335-77-7.
- GROMADZKI, Jan. Knižní malba na Slezsku v období 1400 – 1550. In *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400 – 1500. IV. Opava*. Ed. Kaliopi Chamonikola. Brno : Brno Moravská galerie v Brně ; Muzeum umění Olomouc, 1999. ISBN 80-7027-096-9, s. 177-200.
- GULYÁS, Pál. *A könyv sorsa Magyarországon*. III. kötet. Budapest 1961, OSZK. 177.
- GULYÁS, Pál. *A könyv sorsa Magyarországon*. III. kötet. Budapest 1961, OSZK. 221.
- HLODIL, Ivo, PETRŮ, Eduard. Stanislav Thurzo a jeho vtaah k renesanci počátkem 16. století. In *UŐK. Humanismus a raná renesance na Morave*. Praha : Akademia, 1992. ISBN 80-200-0385-1, s. 129-149. WÖRSTER, Peter. *Humanismus in Olmütz. Landesbeschreibung, Stadtlob und Geschichtsschreibung in der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts*. Marburg : Elwert, 1994
- HLODIL, Ivo. K výtvarné kultuře Moravy a Slezska od gotiky k renesanci 1400–1500. In *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400 – 1500. I. Úvodní svazek*. Eds. Ivo Hlobil, Marek Perůtra. Olomouc : Muzeum umění Olomouc ; Arcidiecézní Muzeum, 2002. ISBN 80-85227-33-9, s. 88-110.
- ILA, Bálint. A Thurzó-család levéltára. In *Levéltári Közlemények*, 1932, s. 23.
- IVÁNYI, Béla. *Egy magyar főúr könyvtára a XVI. században*. MKsz, 1909, s. 94-95, ugyanez: *ADATTÁR 11*, s. 489-490, s. 505-529.
- KEMP, William. *De Laurent Hyllaire et Jacques Moderne à Sébastien Gryphe: Érasme à Lyon pendant les années 1520*. In *Quid novi? Sébastien Gryphe à l'occasion du 450e anniversaire de sa mort. Actes du Colloque 23 au 25 novembre 2006, Lyon–Villeurbanne*. Sous la dir. de Raphaële Mouren. Lyon : Press de l'ENSSIB, 2008. ISBN 978-2-9102-2768-5, s. 155-179.
- Kiindulópontként el lehet indulni a Capito Társaság honlapjáról: <<http://www.capito.com/en/history;works-of-capito.htm>> [cit. 2010 szeptember 9.]
- KLIMES, Péter. *Bécs és a magyar humanizmus*. Budapest 1934. (Palaestra calasanctiana, 5.)
- KOČIŠ, Josef. *Bytčiansky zámok*. Martin : Osveta, 1974. 183, [3] s.
- KOUŘIL, Miloš. K církevním dějinám Moravy v letech 1400 – 1550. In *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400 – 1500. I. Úvodní svazek*. Eds. Ivo Hlobil, Marek Perůtra. Olomouc : Muzeum umění Olomouc ; Arcidiecézní Muzeum, 2002. ISBN 80-85227-33-9, s. 73-78.

Mária. Könyvtárrendezés Thurzó György nádor udvarában 1611-ben. In *Collectanea Tiburtiana*. Szerk. Géza Galavics, Bálint Keserű, János Herner. Szeged : József Attila Tudományegyetem BTK., 1990. ISBN 9634818315 (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 10), s. 271-277.

²⁴ Lásd a 7. jegyzetet.

- KUBINYI, Miklós. *Bethlenfalvi gróf Thurzó Imre*. Budapest, 1988. s. 8.
- LAMBRECHT, Karen. Die Funktionen der bischöflichen Zentren Breslau und Olmütz im Zeitalter des Humanismus. In *Kulturgeschichte Schlesiens in der frühen Neuzeit*. Hrsg. von Klaus Garber. Bd. I. Tübingen : Niemeyer, 2005. ISBN 3-484-36611-7, s. 49-68.
- LUDÁNYI, Mária. Könyvtárrendezés Thurzó György nádor udvarában 1611-ben. In *Collectanea Tiburtiana*. Szerk. Géza Galavics, Bálint Keserű, János Herner. Szeged : József Attila Tudományegyetem BTK., 1990. ISBN 9634818315 (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 10), s. 271-277.
- PÁLFFY, Géza. A Thurzó család a Magyar Királyság arisztokráciájában. Egy különleges familia Magyarországon. In *Történelmi Szemle*, LIII (2011), s. 63-84.
- SAKTOROVÁ Helena. Knižnica palatína Juraja Turzu. In *Kniha `81*. Martin : Matica slovenská, 1982, s. 73-82. SAKTOROVÁ, Helena. Knižnica palatína Juraja Turzu. In *Vlastivedný časopis*, 1981, roč. 30, č. 1, s. 42-43.
- SAKTOROVÁ, Helena. Helvetica in der Bibliothek des Palatins Georg Thurzó. In *Orbis Helveticorum. Das Schweizer Buch und seine mitteleuropäische Welt*. Hrsg. von Viliam Čičaj, Jan-Andrea Bernhard. Bratislava : HÚ SAV, 2011. ISBN 978-80-970648-2-2, s. 251-256.
- SAKTOROVÁ, Helena. Juraj Turzo ako podporovateľ vzdelanosti. In *Město a intelektuálové od středověku do roku 1848*. Sborník statí a rozšířených příspěvků z 25. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve spolupráci s Institutem mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze ve dnech 10. až 12 října 2006 v Clam Gallasově paláci v Praze. Zost. Olga Fejtová, Václav Ledvinka, Jiří Pešek. Documenta Pragensia XXVII. Praha : Scriptorium, 2008. ISBN 978-80-86852-27-0, ISBN 978-80-87271-06-3, s. 699-715.
- SAKTOROVÁ, Helena. Knižnica palatína Juraja Turzu. In *K výzkumu zámeckých, mešťanských a církevních knihoven*. Opera Romanica 1. Zost. Jitká Radimská. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Katedra francouzského jazyka. 2000. ISBN 80-7040-473-6, s. 173-183.
- SAKTOROVÁ, Helena. Knižnica palatína Juraja Turzu. In *Zborník Oravského múzea*, Dolný Kubín, 12 (1995), s. 38-45.
- SAKTOROVÁ, Helena. *Knižnica palatína Juraja Turzu. Thurzovci a ich historický význam. – A Thurzók történelmi szerepe*. Nemzetközi konferencia, Árva–Árvaváralja, 2009. október 12–14. (az anyag kiadása előkészületben.)
- SAKTOROVÁ, Helena. Príspevok ku genealogii rodiny Turzo. In *Biografické štúdie*, 32 (2009), s. 175-186.
- SAKTOROVÁ, Helena. Thurzó György nádor és az Illésházyak családi könyvtára. In *Kék vér, fekete tinta : arisztokrata könyvgyűjtemények 1500 – 1700 : nemzetközi vándorkiállítás : Zagreb, Bratislava, Martin, Budapest, Burg Forchtenstein 2005 ősz - 2007 ősz*. Szerkesztette István Monok. Budapest : Országos Széchényi Könyvtár, 2005. ISBN 963 200 497 3, s. 142-157.
- SAKTOROVÁ, Helena. Thurzovské tlače v Jagelovskej knižnici. In *Knižnica*, 2005, roč. 6, č. 7, s. 34-36.
- SAKTOROVÁ, Helena. *Turzovské knižnice. Osobné knižné zbierky a knihy dedikované členom rodu Turzovcov*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2009. 224 s. ISBN 978-80-89301-54-6.
- THALLÓCZY, Lajos. *Őreg Apafi Mihály könyvtára*. MKsz, 1881. 122 s.
- TRENCSÉNYI-WALDAPFEL, Imre. *Erasmus és magyar barátai*. Budapest : Officina Kiadó, 1941. Ugyanez, In Uő. *Humanizmus és nemzeti irodalom*. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1966, s. 50-132.

Resumé

Šintavská a augsburská knižnica Turzovcov

O šľachtickom rode Turzovcov je známe, že zohrali významnú úlohu v politických, hospodárskych a kultúrnych dejinách Uhorska, Poľska a boli spojení s bankárskou dynastiou Fuggerovcov. Mali blízky vzťah k umeniu a knižnej kultúre a v tejto oblasti sa prejavili ako štedrý meceni a podporovatelia vzdelania. Autor štúdie István Monok v genealogických súvislostiach skúma bohaté knižné zbierky, pričom akcentuje šintavskú

knižnú zbierku kráľovského hodnostára Alexeja Turzu (1540 – 1594) a augsburskú, ktorej majiteľom bol stoličný hodnostár, zemepán Stanislav Turzo II. (1531 – 1586). O existencii knižnej zbierky Alexeja Turzu v Šintave sú doteraz k dispozícii len zmienky v dobových prameňoch, podľa ktorých však možno predpokladať, že sa v nej nachádzalo prinajmenej 831 zväzkov a podľa zápisu v jezuitskom trnavskom diáriu z roku 1636 sa turzovská knižnica dostala do Trnavskej univerzitnej knižnice. *Humanistickú* knižnicu Stanislava Turza dokumentuje pozostalostný súpis, v ktorom je uvedených 111 titulov literatúry z rôznych vedných odborov. Z nich 35 zápisov poukazuje na prítomnosť antickej literatúry od gréckych a rímskych autorov, najmä na spisy starovekých historikov (Polybius, Xenophon, Appianus Alexandrinus, Herodotus; Caesar, Tacitus, Livius, Sallustius a i.), ale aj na literárne dedičstvo antickej literatúry. Súdobú historickú tvorbu zastupujú práce Johanna Cariona, Johanna Sleidana, Alexandra Gwagnina a napokon Antonia Bonfiniho v edícii Jána Sambuca. Okrem toho Turzo čítal aj práce o Osmanoch, napr. európsky „bestseller“ Bartolomeja Georgijeviča a v jeho knižnici nechýbala kozmografická práca Sebastiana Münstera a moderný atlas Abrahama Ortelia. Podľa zachovaného katalógu je zrejmé, že majiteľ knižnice zhromažďoval práce Erazma Rotterdamského, pretože sú v katalógu zapísané tituly ako *Adagia*, *Apopthegmata*, *Colloquia*, *Enconium moriae* a vydania Nového zákona. Menšiu časť zbierky tvorí náboženská literatúra, zloženie ktorej nasvedčuje, že lutersky orientovaná duchovná podstata Stanislava Turza bola poznačená silným erazmovským vplyvom. Stanislav Turzo bol majiteľom aj súdobých európskych literárnych prác, medzi ktorými sa nachádzajú talianske diela Petrarca, Ludovica Ariosta, preklad románu Amadis od španielskeho autora Feliciano da Silvu, čo dokumentuje bohaté rečové znalosti Stanislava Turza. Už z načrtnutého obsahového zloženia tohto knižného fondu autor štúdie konštatuje, že knižnica Stanislava Turza patrí medzi humanistické knižné fondy svojej doby. Stanislav Turzo koniec života prežil v Augsburgu a je možné, že so sebou zobral aj niekoľko kníh z domáceho prostredia, ale aj to je možné, že sa žiadna kniha nedostala do Uhorska. Knižná zbierka Krištofa Turza III. (1583 – 1614) sa nachádzala na Spišskom hrade a je známa z inventárneho zoznamu z roku 1607, kde sa hovorí o debne kníh, ktoré boli odkázané Stanislavovi Turzovi III. (1576 – 1625), neskôr uhorskému palatínovi. Najznámejšia a najbohatšia je knižnica palatína Juraja Turza (1567 – 1616); knižnica sa nachádzala v jeho bytčianskom sídle, knižný fond bol usporiadaný a priestory knižnice boli zrenovované. Bližšie informácie o tejto knižnici podala vo svojej práci Helena Saktorová.

PhDr. Helena Saktorová, PhD.